

IMENOVANJE U OLEŠINOJ ZAVISTI

VIŠNJA RISTER
Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK/UDC: 882.09:929 Oleša
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Primljeno
: 1991-01-07
Received

U tekstu se govori o autorovu imenovanju središnjih, malobrojnih likova romana *Zavist*. Ime lika pojavljuje se kao karakterizacija lika, a višak značenja ime/označitelj crpi iz jezika kojemu ime pripada, ali i iz ruske i evropske književne i kulturne tradicije, pa i ruskog svakodneva (byta). Usko s time povezana su imena povijesnih ličnosti ili pak literaturnih likova, koja se u romanu spominju, dehistoriziraju i mitologiziraju, a također su u funkciji karakterizacije likova tog romana. Naime, spominjanje odnosno poznavanje pojedinog imena (ili nepoznavanje), ili pak poređenje s nekim imenom/ličnošću poznatim nam iz evropske kulture, kao i odnos prema pojedinom imenu, čak i na razini zvuka, u mnogome određuje likove Olešina romana. Imenovanje u tom romanu nije samo privilegija autora, već i likova romana pa imena redovito govore o svijesti likova o jeziku, a imenovati se može industrijski pogon (*Četvrtak*), izmaštana nepostojeća antimašina (*Ofelija*) ili pak zvuk zvona, koji se pretvara u ime, a iz imena nastaje i denotat - lik (u dva posljednja slučaja i ime/označitelj i označeno postoje tek na razini jezika, a u stvarnosti romana ovi označitelji nemaju denotata). Imena koja likovi romana nadijevaju svojim kreacijama uvijek govore i o njihovu svjetonazoru, jer u Oleše jezik (govor) i svjetonazor su identični, pa se određena ideja može iskazati samo jednim, odgovarajućim govorom. Autorski se pripovjedač jezikom (govorom) poistovjećuje s pojedinim likovima romana (Kavaljerovom, Ivanom Babičevom) pa time ukazuje i na identičnost vlastita svjetonazora s onim koji u romanu iskazuju predstavnici "starog svijeta"; time se svrstava u red (prema fabuli romana) - gubitnika u "novom svijetu", a "novi svijet" zajedničko je okružje likova i autora romana.

U Olešinu kratkom romanu *Zavist*¹ broj likova-objekata nije velik a njihovo je imenovanje jednostavno u poredbi s imenovanjem u Bjeloga² ili Piljnjaka.³ Prezimenom Babičev objedinjena su dva osnovna, u romanu direktno suprotstavljena, lika poznata iz ruske književne tradicije od Gogolja preko Dostojevskog do Bjelog. Andrej, "jedan od uglednih državnih ljudi" (28; u Bjelog a to je *dostojna osoba*) i Ivan - "kralj jastuka", ali i "kralj prostaka" (pošljakov, 80), tj. - "čovjek iz podzemlja".⁴ Na razini imena "hrabri, odvažni" Andrej suprotstavljen je "bogu milom" Ivanu, čije ime, zahvaljujući klaunovskom izgledu a i ulozi "šuta"⁵ i *komika* (budala, lakrdijaš, komedijant) čitaoca asocira na *Ivanušku-duračka*, te smo gotovo začuđeni da on nije najmlađi od trojice braće. Naime, u romanu, ali samo kao spomenuto lice, postoji i treći brat Roman Babičev "Rimljanin", pogubljen prije Revolucije zbog sudjelovanja u terorističkoj akciji (trokutom braće i ocem strogim i nemaštovitim direktorom gimnazije, latinistom, Oleša, kao i Piljnjak, parodira Karamazove). Prezime Babičev, neposredno povezano s riječju "baba" (fig. iron. /o muškarcu/ baba, papučar, plašljivac - Poljanec) karakterizira Ivana, "kralja jastuka", ali i "uglednu osobu", kobasičara Andreja, uz čije se ime ono mnogo češće upotrebljava.

Izgledom i ulogom u romanu dvojnik Ivana Babičeva je Nikolaj Kavaljerov. Njegovo ime govori o njegovim tajnim željama ("pobjednik naroda" prema B.Klaiću), dok ga "kitnjasto i bezvrijedno" prezime, kako u romanu ovo

¹ O *Zavisti* i Ju. Oleše, točnije o portretu i kostimu lika, dakle denotatu lika, ako ime shvatimo kao označitelj, pisali smo u članku "Portret i kostim u Olešinoj *Zavisti*". *Radovi* Fil. fak. u Zadru, 28, 1988/1989, str. 191-206.

² O principima imenovanja u novom romanu XX. stoljeća pisali smo na primjeru romana A. Bjelog Petrograd, u članku "Ime lika / A. Bjeli", *Pojmovnik ruske avangarde* 4, Zagreb, Grafički zavod Hrvatske - Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 1985, str. 51-67.

³ O imenovanju u romanu B. Piljnjaka *Gola godina*, vidi u V. Rister, "Ime lika/B. Piljnjak", *Pojmovnik ruske avangarde* 6, Zagreb, Grafički zavod Hrvatske - Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 1989, str. 215-234.

⁴ Riječ je, naravno o ambivalentnom karakteru iz duže pripovijesti F. Dostojevskog istog naslova *Čelovek iz podpol'ja*, pa i u ovom tekstu riječ *podzemlje/podpol'e* upotrebljavamo u značenju koje mu daje ova pripovijest Dostojevskog.

⁵ Ruska riječ *šut* višeznačna je i teško prevodiva na hrvatski jezik pa zato navodimo nekoliko objašnjenja: "hist. dvorska luda, budala; komično lice u starinskim komadima; fig. prez. lakrdijaš, pajac, komedijant; u nizu idioma - vrag, đavo" (Poljanec, 1973). Prema Dalju *šut* je čovjek koji zarađuje lakrdijananjem, šalama, dosjetkama, ludorijama, za šalu i zabavu drugih; *šut* se obično pravi budalom i lakrdija i zbija šale pod ovom krinkom. Vrijeme *šutova* je prošlo, no do našeg stoljeća oni su živjeli u svakog velikaša; kućna budala; nečastivi, vrag" (1956).

prezime komentira Ivan, (*vysokoparna i nizkoprobna familija*, 89) vezuje za "stari svijet", tj. uz kvalitete i vrijednosti koje priznaje i cijeni "stari svijet" a odriče "novi svijet" koji u romanu stvaraju Andrej Babičev i Voloda Makarov. "Kavaljerov" prema rus. *kavaler* (kavalir ili kavaljer) asociirat ćemo prvenstveno s "plemenit, susređljiv, uglađen, darežljiv čovjek", a ne "konjanik, vitez ..." (Klaić, "kavalir/cavalier"). Kavaljerovu ovakva imena (prezimana) u Ivanovoj "zavjeri osjećaja" kojom želi "prodrmati srce pregorjele epohe" preostala je tek jedna uloga - uloga zavidljivca (86/7).

Valja, koja se u romanu češće pojavljuje kao opisano lice negoli kao lik-objekt,⁶ Kavaljerovljevo je viđenje "vječne ženstvenosti" (ali ga potvrđuju i Ivan Babičev i autorski pripovjedač), na razini imena povezana je sa sportašem, "čovjekom-mašinom" Volođom Makarovom. Valentina je "zdrava, jaka, krepka" (B.Klaić), a Kavaljerov će, ugledavši Volođu, primjetiti da je on "nečim nalik na Valju"(63). "Čovjek-mašina", Volođa Makarov, zdravi nogometaš s "japanskim smiješkom" vladat će industrijaliziranim "novim svijetom" o čemu govori imenovanje ovog lika: Vladimir je onaj koji ima snagu, moć, vlast (*Etymological Dictionary of the Russian Language*, 19); prezime lika asociirat ćemo s imenom Makar, što će ruskog čitatelja zasigurno podsjetiti na uzrečicu *Na bednogo Makara vse šiški valatsja*,⁷ no "Makarije" u grčkom ima sasvim suprotno značenje - "sretni" (B.Klaić).

Svijest o jeziku

U *Petrogradu* A.Bjelog i piljnjakovljevoj *Goljoj godini* pripovjedač je autorski te se u cijelom romanu i na svim razinama teksta osjeća prisutnost subjekta teksta (konstrukcije) i upravo je on nosilac svijesti o jeziku, i to: o jeziku kojim tvori, o književnom djelu kao jezičnoj tvorevini, te o važnosti odnosa označitelja i označenog za jezičnu umjetninu, ali i jeziku likova u djelu. Jezik, točnije, govor likova još je uvijek u službi karakterizacije lika mada Bijeli ne

⁶ J. Faryno razlikuje u proznom i dramskom tekstu - 1. likove-objekte (agense); 2. opisane likove (koji se na "sceni" ne pojavljuju, ali su imenovani i okarakterizirani od pripovjedača i/ili likova-objekata); 3. spomenuta lica (koja imenom, nadimkom i sl. tek spominju likovi-objekti ili pripovjedač). J. F a r y n o, *Vvedenie v literaturovedenie II*, Uniwersitet Slaski, Katowice 1980.

⁷ Rusku poslovicu *Na bednogo Makara vse šiški valjatsja* možemo, otprilike, prevesti s "Na siromaha sve se nevolje svaljuju", no zanimljivo je da ovo ime uvodi i Dalj u svoj rječnik pa kaže da tako nazivaju ljude iz Rjazana, jer da se priča da je Petar I susreo tamo trojicu Makara i zatim rekao u šali: budite svi Makari! Ovi su ljudi, kaže Dalj, najbolji ribolovci i iscjelitelji, zakupci, pa zato sve prepredenjake (u orig. *plut* - "lupež, varalica; obješenjak, prepredenjak, mangup, vragolan, nevaljalac, lisac", prema Poljancu) nazivaju Makarima.

pokušava dosljedno stilizirati neki govor (profesionalno, socijalno, dijalektno određen), već jezičnim detaljem pokazuje odnos lika prema jeziku (glupi kalamburi i A. Ableuhova; Sofijino nerazlikovanje riječi evolucija i revolucija i brkanje svih vlastitih imena; Lippančenkovo tepanje i sl.). Piljnjak u romanu supostavlja stilizirane, jezično raznorodne fragmente a i likovi su jezično suprotstavljeni i supostavljeni. Govor jest karakterizacija lika, ali ovaj postupak Piljnjak ogoljuje - njegovi likovi ne moraju često izgovarati neku markiranu riječ ili sklop riječi da bi ona postala za njih karakteristična, da bi ih ona karakterizirala, već se takva riječ ili sklop grafički izdvaja i, gotovo nezavisna od vlastitog označenog, tendira da postane označitelj samog lika (*stradal, prekrasna, nenavidel* - malograđanin Sergej Sergejevič; *magut i energično fukciroval'* - boljševik Arhip Arhipov). U oba slučaja tvorac jezične umjetnine, subjekt teksta, nosilac je svijesti o jeziku, a govor likova (u službi karakterizacije) objekt je njegova promatranja.

Prvi dio romana *Zavist* pripovijeda Kavaljerov, drugi - autorski pripovjedač. U tekstu romana umetnuto je pismo Volode Makarova i *Bajka* Ivana Babičeva. Kavaljerovljev jezik je poetičan, ironičan, lirski, metaforički precizan, svjež i osobit, a takav je i jezik autorskog pripovjedača i Ivanov (u "bajkama"). Ovakvim jezikom objedinjeni su Kavaljerov, Ivan i autorski pripovjedač i suprotstavljeni, jezično, predstavnicima "novog svijeta" - Volodi Makarovu i Andreju Babičevu, ali suprotstavljanje nije više na razini pojedinačne karakterizacije lika govorom; već na razini postojanja ili nepostojanja svijesti o jeziku, s tim da u Olešinu romanu nije autor, tj. autorski pripovjedač nosilac svijesti o jeziku, nego su to likovi - Kavaljerov i Ivan Babičev. Sukob između "novog" i "starog" svijeta manifestira se na razini jezika kao nerazumijevanje, nemogućnost komunikacije.

Svijest o jeziku likovi izražavaju na različite načine. Rečeno je već da Kavaljerov i Ivan govore osobito, poetično, a toga su i svjesni. Kavaljerov vlastiti govor opisuje kao "slikovit" (*obraznyj*), a Ivan dopušta da se njihov "živopisan" (*krasočnyj*) jezik nepoznatom može učiniti "kitnjastim" (*viliievatyj*) dok on, jednostavno "voli govoriti lijepo" (86). Svijest o vlastitu govoru dopušta Kavaljerovu da sudi i komentira govor drugih, njemu jezično suprotstavljenih likova, koji riječ ne osjećaju. A. Babičev metaforične izjave Kavaljerova smatra govorom pijanca dok, s druge strane, kao posebno organizirani govor prihvaća samo rima, pa na nju, prema iskazu Kavaljerova, čak i nesvjesno reagira. A rima, misli Kavaljerov, "to je smiješno za odrasla čovjeka" (38). Kavaljerov je, nadalje, svjestan da on i Andrej Babičev ne samo da govore različitim jezicima, već da je njegov govor Babičevu nerazumljiv pa mu u pismu Valju prvo opisuje "slikovito", "na svoj način", a zatim pokušava to isto reći pomoću "niza, za vas /A.B./ razumljivih definicija", tj. "na vaš način", no i ovaj drugi opis Valje završava slikovito, ponovo "na moj način!", kaže Kavaljerov (38). Dakle, određeno

viđenje Valje nemoguće je izvan odgovarajućeg jezika; jezik nije tek vanjska forma (jedna od mogućih) nekog pogleda na svijet, već određeni svjetonazor i postoji samo u određenom jeziku, odnosno - jezikom (govorom).

Svjestan nerazumljivosti vlastita govora za predstavnike "novog svijeta", Kavaljerov isto tako zna da nerazumljivo ne izaziva znatiželju, već bilo smijeh, bilo starh (*Neponjatnoe - libo smešno, libo strašno*, 59). Na taj su način Kavaljerov i Ivan groteskne figure u "novom svijetu" već zbog vlastitog, samosvojnog jezika/svjetonazora. Ova "jezična grotesknost" komedijanata iz podzemlja dodatno se potvrđuje i na planu fabule - Kavaljerov i Ivan i u "novom svijetu" za život zarađuju jezikom, ali ne onim "životopisnim", "slikovitim", već banalnim, onakvim kakav preziru: Kavaljerov piše monologe i kuplete o fininspektorima, nepnanim i alimentaciji (42), a Ivan po pivnicama sastavlja ekspromte na zadane teme i ponavlja po petsto pročitanih mu riječi bez stanke (79).

Mitopoetsko poimanje imena

Govor Olešinih likova obiluje imenima. To su, uglavnom, imena poznata iz evropske kulturne tradicije pa spominjanje, poznavanje (ili nepoznavanje) određenog imena govori o odnosu lika prema kulturnoj tradiciji. Predstavnici "novog" i "starog svijeta" ne razlikuju se samo po tome koja su imena/povijesni likovi za njih značajni, već ih razdvaja i odnos prema imenu/označitelju. Za Kavaljerova i Ivana označitelj nije samo ono što upućuje na označeno, već zvuk ili pak oblik riječi ima vlastitu vrijednost, ime je "slikovito": Lilienthal je ime "prozirno, treperavo poput pokrila", kao da "leti rastegnuto na lakoj bambusovini" (51). Camille Flamarion "planetarno" je ime (68); ime Ofelija, kad ga pjeva Ivan "lebdi nad njegovim putem, leti, čini se, nad ulicama, upliće se poput sjajne osmice" (82). Andrej ga se Babičev boji, kavaljerov, slušajući zvon moskovskih zvona "glazbenu frazu pretvara u verbalnu" pa nastaje Tom Virilili, nepoznat mladić, nasmiješen, lik iz mašte "romantične, očigledno zapadnoevropske" (62/3). Dakle, iz lijepog zvuka nastaje riječ, ime/označitelj koji zatim dobiva svoje označeno. Rečeno je da svijest ili nepostojanje svijesti o jeziku dijeli Olešine likove, a očituje se ona kao shvaćanje, odnosno neshvaćanje jezika u njegovoj poetskoj funkciji. Predstavnici "novog svijeta" jezik upotrebljavaju i razumiju samo u njegovoj referencijalnoj funkciji (štoviše, on kao da tendira da postane numerički jezik - A. Babičev se glasno smije čitajući brojke), dok jezik u poetskoj funkciji ne razumiju i registriraju njegovu osobitu organizaciju samo na najprimitivnijem mehaničkom nivou, kada se radi o najjednostavnijim ponavljanjima - naglašenom ritmu ili rimi. Babičevljev odnos prema jeziku pokazuju njegove bilješke (koje komentira Kavaljerov) pune zagrada i potcrtavanja

- "boji se da ga neće razumjeti", te imenovanje - A. Babičev nadijeva imena bombonima: od izabranog imena "Rosa Luxemburg" mora odustati, postoji već pastila s tim imenom." Slijedi izbor imena i Babičevljevi pokušaji da obrazloži imenovanje: "... najbolje nešto iz znanosti (poetično - zemljopis? astronomija?), po nazivu ozbiljno a zvukom primamljivo: 'Eskimo'? 'Teleskop'" (29). Imenovanjem bombona Babičev je stavljen u komično-grotesknu situaciju - jezik u ovom slučaju ne može biti upotrebljen u referencijalnoj funkciji. Našavši se izvan predmetne stvarnosti, u jeziku, Babičev je dezorijentiran, jer - zašto bombon mora imati znanstveno ime?, zašto su astronomija i zemljopis poetični, pa čak poetičniji od ostalih znanosti?, zašto su riječi "Eskimo" i "Teleskop" ozbiljne?, zašto bi morale biti?, da li su one zvukom primamljive za one koji kupuju bombone? Babičevljevo imenovanje pokazuje nepostojanje svijesti o jeziku, on se nalazi u svijetu predmeta koji mogu, što se njega tiče, biti označeni i brojevima (usporedimo ga i u tom smislu s Kavaljerovim koji se tuži "da ga stvari ne vole", 43).

"Četvrták" i "Ofelija"

Dva imena u romanu - *Četvrták* (četvrtina rublje) i *Ofelija*, kako su dvojica braće imenovali svoje tvorevine, ukazuju na dva principa imenovanja - racionalistički i mitopoetski (M.Mejlah), dakle i na svijest o jeziku, no istovremeno ona sažimaju osnovne motive i sukobe romana. *Četvrták* je ime kuhinje-tvornice koju stvara, ali i *gradi* Andrej Babičev. *Ofelija* je ime "neobične mašine" koja može sve, a *izmislio* ju je Ivan (a *Vydumka* - *vozljubljenaja rozuma* / "Izmišljotina je ljubavnica razuma." tvrdi Ivan). U oba slučaja radi se o svojevrsnoj mašini, a mašinu ćemo u tekstu promatrati dvojako: 1) kao motiv i to a) mašine kao tvorevine ljudskog uma, inventivnosti, mašte, genija i b) mašine kao *pars pro toto* industrijalizacije i kao 2) ogoljeli postupak "mašine sižea" ("Jedan od argumenata da svako umetničko delo samo po sebi - fabula, rasplet, scena - i jest mašina, može biti obilje sižea koji se kreću i razrešavaju pomoću mašina u bukvalnom smislu te reči. Dolazi do 'ogoljenja postupka'. Ulogu 'mašine' sižea preuzima prava mašina." Žolkovski, 1978: 512). Prisjećamo se da u Bjelog također postoji mašina - pakleni stroj u konzervi od sardina, a ova mašina funkcionira slično Olešinoj, odnosno Ivanovoj. "Mašina je predmet koji je specijalno konstruiran sa ciljem da vrši neku radnju... I to što ona radi radi besprekorno i automatski." (Žolkovski, 514). I kod Bjelog i kod Oleše mašina na razini sižea ne funkcionira ni automatski ni besprijeckorno. U *Petrogradu* mašina funkcionira u zapletu kao stvar, točnije - pojam oko kojeg se sukobljavaju N.Ableuhov, Dudkin i Lippančenko, no kada doista dolazi do funkcioniranja mašine (tj. bomba eksplozira), na sižejnom nivou ona više ne funkcionira - bomba

nikog nije ubila, nitko ne snosi posljedice zbog eksplozije; siže se kreće ali ne razrješava pomoću mašine. I ne radi se o iznevjerenom očekivanju (ubijeni ili uhapšeni je onaj kojeg nismo očekivali), već o uzaludnom očekivanju. Oleša postupa slično: *Ofelija*, koja može sve, sukobi se sa *Četvrtakom*, uništi ga, ubije Andreja Babičeva koji u smrtnom trenu moli brata "kralja jastuka" da ga pusti na jastuk umrijeti, ali sve se to događa u Ivanovoj *Bajci o dvojici braće* koja je, u odnosu na svijet romana, fikcija. Oleša parodira mogućnost raspleta mašinom unoseći bajku u roman.

Za razliku od bombe Bjelog, *Ofelija* je u romanu označitelj bez označenog, točnije - objekta, ali ova nepostojeća mašina na nivou označitelja funkcionira: na sižejnoj ravni, postojeći samo kao ime-označitelj ona izaziva strah u A.Babičeva, a "čudno uzbuđuje", privlači Kavaljerova i konačno ga upravo *Ofelija* zbližuje s Ivanom. Njome se siže kreće, ali se ne raspliće, već se potvrđuje snaga riječi, imena.

Vratimo se motivu mašine, od koje se očekuje da funkcionira automatski i besprijeckorno. To je mašina industrije i prema tim kriterijima *Ofelija* je antimašina, mada Ivan tvrdi da je to "mašina mašina, univerzalna mašina... savršen aparat" koji može razbijati gore, letjeti, podizati terete, drobiti rudu, koja služi kao kuhinjski štednjak, dječja kolica, dalekometno oružje, no ona je i "lažljivica, prostakuša, sentimentalna nevaljalka", ona "pjeva glupe romanse starog vijeka i starog vijeka cvijeće bere. Ona se zaljubljuje, ljubomorna je, plače, sanja." *Ofelija* je počovječena mašina i ne funkcionira ni automatski ni besprijeckorno i zato nosi "najčovječnije, najdirljivije" ime "djevojke koja je poludjela od ljubavi i očaja" (101-102). Ivan je *Ofeliju* izmislio u skladu s vrijednostima starog svijeta, ona bi trebala predvoditi "zavjeru osjećaja" i kao takva nije suprotstavljena samo kuhinji-tvornici banalnog numeričkog imena koja znači industrijalizaciju svakodnevnog života (*byta*) ali i ljudske intime, već i novom čovjeku - Volođi Makarovu koji želi postati "čovjek-mašina" jer zavidi mašinama "Rasnim! Prekrasno ravnodušnim, gordim mašinama." Ovaj iskaz Makarova Oleša potvrđuje i na razini imena - "Bit ću Edison novoga vijeka." (65/6), što čitamo kao - poduzetan čovjek čiji izumi redovito imaju neposrednu praktičnu primjenu u industriji (Za razliku od Volođe, Ivana, kojeg su još u djetinjstvu nazvali "mehaničar", jer je bio majstor za sve, Kavaljerov poređuje s Galileiom, pa su suprotstavljeni ne samo Ivan i V.Makarov, već i Edison i Galilei (79 i 59). Dakle, *Ofelija*, Ivanova izmišljotina, ljudski je izum, plod ljudske mašte i dovjetljivosti i kao čovjek je nesavršena, pa je, kao takva, suprotstavljena svakoj mašini (pa i "čovjeku - mašini") koja funkcionira besprijeckorno, koja znači industrijalizaciju, kao što je i prozračna letjelica Lilienthala suprotstavljena "teškim ribama" suvremenih aviona zbog kojih Kavaljerov uzdiše - "Kako je brzo avijacija postala industrija." (51).

Ofelija shvaćena kao “ogoljeli postupak mašine sižea” funkcionira tek djelomično, samo imenom i samo u zapletu dok je rasplet *deus ex machina*, ili, kako ga parafrazira A.Žolkovski - “*deus in machina*” moguć samo u bajki koja je fikcija u odnosu na svijet romana. Na razini motiva “mašina mašina” očovječena je mašina, time i antimašina. Ali, osnovna je namjena *Ofelije*, mašine koja može sve, prema riječima njena tvorca, da bude “zasljepljujuća figa koju će stari vijek pokazati novom.” (82, *oslepitel'nyj kukiš*). Jer, kao što kaže Čovjek iz podzemlja “... ako mi jednom izračunaju i dokažu da ako sam nekom pokazao figu učinio sam to zato što nisam mogao ne pokazati i to sam bezuslovno morao učiniti upravo tim i tim prstom, što će onda *slobodno* u meni ostati...”, a u “kristalnoj građevini, navjek neuništivoj” bit će nemoguće čak “figu u džepu pokazati” (Dostojevski, *Čelovek iz podpol'ja*, 155 i 162), i *Ofelija je kukiš*, drzak, izazovan, očajnički protest pobijeđenog i kao takva, kao posljednja, emocionalna, iracionalna gesta poraženog, *Ofelija* funkcionira. *Kukiš* (isto što i - *šiš*) u stvari je imenovano, opredmećeno - ništa (sjetimo se da i anagramno imenovan *privid-oborotenj Šišnarfne-Enfranšiš*, prema Bjelom nastaje iz *šiš*, pa je *Ofelija* i “sižejni *kukiš*” i *kukiš* motivu mašine.

IZVORI:

- Oleša, Ju., 1956. *Zavist*. Moskva.
 Belyj, A., 1981. *Peterburg*. Moskva.
 Pil'njak, B., 1978. *Goljy god. Izbrannye proizvedenija*. Leningrad.
 Dostoevskij, F., 1972. *Čelovek iz podpol'ja*. Leningrad.

LITERATURA:

- B e l y j, A., *Mastrestvo Gogolja*, München, Ymca Press, 1969.
 D a l , V., *Tolkovyj slovar' živogo velikoruskogo Jazyka*, Moskva, Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannyh i nacional'nyh slovaroj, 1956 (1882).
 F a s m e r, M., *Etimologičeskij slovar' ruskogo jazika*. Moskva, Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannyh i nacional'nyh slovaroj, 1964.
 K l a i ć, B., *Veliki rječnik stranih riječi, izraza i kratica*, Zagreb, Zora, 1968.
 M e j l a h, M., “Ob imenah Ahmatovoj I. Anny”, *Russian Literature*, 10/11., *Special Issue Devoted to Acmeism, II*, Amsterdam, North-Holland Publishing Company, 1975.
 P o l j a n e c, R., - M a n d a t o v a - P o l j a n e c, S., *Rusko-hrvatski ili srpski rječnik*, Zagreb, Školska knjiga, 1987.
 Ž o l k o v s k i j, A., “Deus in Machina”, *Treći program* br. 42 - III., Beograd, Radio Beograd, 1979.

Višnja Rister: NAMING IN OLEŠA'S ENVY

S u m m a r y

The text speaks of the writer's naming to the central, not numerous characters in his novel *Envy*. The character's name is seen to be a description of character, while the name/signifier draws its surfeit of meaning from the language it is a part of, from Russian and European literary and cultural tradition, as well as from Russian everyday life (*byt*). In close connection to this are the names of historical persons or literary characters which the novel mentions, dehistoricizes and mythologizes and which partake in the function of characterization within this novel. Namely, the fact of mentioning or of recognizing, or of drawing comparisons with some name/personality familiar to us from European culture, as well as the relation to a particular name, even on the level of sound, determines, to a large extent, the characters of Oleša's novel. Naming in this novel is not only a privilege of the author but of the characters as well, so that the names regularly express the character's consciousness of language; what can be named is an industrial firm (*Qarter*), an imaginary non-existent anti-machine (*Ophelia*) or the chiming of a bell that is transformed into a name which gives rise to what it denotes (in the last two cases, the name/signifier and the signified have their existence only on the level of language while within the reality of the novel these signifiers lack a something they would denote). The names the characters in the novel give to their creations always indicate their conception of the world since in the Oleša's novel Oleša language (speech) and the conception of the world are identical, so that a given idea can be expressed only through one, appropriate speech. Using language (speech), the author narrator identifies with particular characters in the novel (Kavaljer, Ivan Babič) showing in this way that this conception of the world is identical with that held by the representatives of the "old world"; in this fashion he is numbered (according to the story) among the losers in the "new world", this "new world" being the common environment of the characters and the author of the novel.